

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**ECKHART FERENC TÖRTÉNÉSZI MUNKÁSSÁGÁNAK
SÚLYPONTJAI**

Törő László Dávid

Témavezető: Dr. Erős Vilmos

DEBRECENI EGYETEM

**Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
Doktori Iskola**

Debrecen, 2017

I. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A disszertáció írójának legfőbb célkitűzései közé tartozik, hogy Eckhart Ferenc (1885–1957) történészi munkásságának értelmezését elősegítő kereteket alkosson meg, valamint hogy azonosítsa annak fajsúlyosabb kérdéseit. Historiográfiai szempontból közelíti meg a kérdést, tehát nem életrajzi összefoglalót próbál írni, de a teljességet, minden részlet feldolgozását sem tartja feladatának. Eckhart Ferenc történészi munkásságának átfogóbb jellegű feldolgozására eddig nem történt kísérlet, ezért alapkutatások elvégzése is szükséges volt a témában. Ebből kifolyólag, valamint a téma később részletezett összetettségére való tekintettel fontos megjegyezni, hogy egyelőre egy Eckhart-monográfia megírása sem lehetett célja a szerzőnek. Kiragadott és/vagy általa konstruált – és fontosnak vélt – problémákra, csomópontokra igyekszik koncentrálni, amire a disszertáció címével is utal. Ez a problémafelvetés a főbb művek, viták, az Eckhartról szóló irodalom tárgyalását jelenti a disszertáns számára, de közben a történész életművéről egy bizonyos összkép kialakítására is törekszik, tehát igyekszik elhelyezni a történész munkásságát például a korszak történetírói diskurzusában – ez értékelést és elemzést egyaránt jelent. Eckhart tudományos tevékenységének bizonyos elemei a különböző, nagy visszhangot kiváltó viták miatt nagyobb figyelmet kaptak. Értekezések sorát írták például az 1931-es vitákról és az 1941-es *A szentkorona-eszme* című művéről. Ezeket az értekezés szerzője is fontosnak tartja, és külön-külön fejezetet szentel a témáknak. Ugyanakkor kevesebb szó esett Eckhart gazdaság- és társadalomtörténeti nézeteiről, dualizmus kori írásairól, az őt ért külföldi szerzők hatásainak taglalása pedig leginkább az osztrák Harold Steinackerre korlátozódott. A fent bemutatott kérdéseket szem előtt tartva, a szerző dolgozata elején a történész halála után kialakult Eckhart-diskurzusról nyújt rövid áttekintést, majd általában (de nem minden esetben) kronológiai sorrendben haladva egy-egy főbb probléma köré csoportosítja a vizsgálódást. Ezeket a kérdésköröket eltérő terjedelemben tárgyalja, az adott fejezetben megnevezvén az okokat. A vizsgálódás által kijelölt időintervallum Eckhart dualizmus kori pályakezdésétől egyenesen a halála előtt néhány évvel lezajlott, marxista oldalról érkező támadások által generált „második Eckhart-vitáig” terjed (1955).

Eckhart Ferenc munkásságával kapcsolatban számos tisztázatlan kérdés van, műveinek értelmezése is folyamatos vita tárgya a témáról résztanulmányokat író szerzők (döntően jogtörténészek) körében. Mi volt a viszonya a történésznek a szellemtörténethez, társadalomtörténethez, professzionalizmushoz? Mit is jelentenek ezek a fogalmak és milyen szerepük volt Eckhart munkáiban, történeti gondolkodásában? Mit értett Szentkorona-tanon

vagy Szentkorona-eszmén? Miben állt vitája a korábbi jogtörténetírással, mindenekelőtt a magyar alkotmánytörténetben egy demokratikus, változatlan közjogi magyar génuszt feltételező Timon Ákossal (1850–1925) és milyen tekintetben volt közöttük ellentét, például a Szentkorona-tannal kapcsolatban? Eckhart 1929-től volt a magyar jog- és alkotmánytörténet tanára Budapesten, s történészi fellépésének egyik legtöbbet vitatott problémaköre a tudós Szentkorona-eszméhez való viszonya. Máig sem teljesen tisztázott, miért váltott ki felfogásával olyan széleskörű és a magyar jogtörténetírást, közvetve a közgondolkodást is befolyásoló összetűzéseket. 1931-es programtanulmányában sürgette a magyar alkotmány- és jogtörténetet szellemtörténeti és társadalomtörténeti alapra való helyezését, a Szentkorona-eszme (a koronához fűződő különböző, koronként változó gondolatokat értve ez alatt, amelyek része király és a nemesség/nemzet organikus egységén alapuló Szentkorona-tan is) európai kontextusban való vizsgálatát. A tanulmány óriási vitát eredményezett, majd történészi, jogtörténeti kutatások sora indult el a polémia után. Bartoniek Emma, Szekfü Gyula, Váczy Péter, Mályusz Elemér, Hóman Bálint, Deér József, Bónis György (történészek), Egyed István, Csekey István (közjogászok) csak néhány név azok közül, akik foglalkoztak a felmerült jogtörténeti kérdéssel és új, ám egymástól gyakran eltérő megközelítéssel dolgozták fel a témát.

Az értelmezésnek komoly tétje van, többek között azért, mert a jog- és alkotmánytörténészek számára is fontos „örökség” Eckhart Ferenc iskolateremtő tevékenysége, s helyének kijelölése, értékelése a jogtörténet-íráson belül. Ezen kívül a historiográfia számára is tanulságos témáról van szó, hiszen Eckhart két világháború között kibontakozó jogtörténeti iskoláját külön kezeli és fontosságát húzza alá összefoglalói munkáikban Várdy Béla és Erős Vilmos. A szellemtörténet, társadalomtörténet magyar történetírásban megjelenő alakjainak, pozícióinak felmérésére, a történetírás újabban sokat vizsgált „nemzeti” jellegének meghatározására is jó példa lehet a magyar jog- és gazdaságtörténész életútja.

Disszertációjában a fent taglalt problémákat figyelembe véve arra is törekszik a szerző, hogy Eckhart munkáiról egy lehetséges értelmezést adjon. Ez jelenti a tartalmi rekonstrukciót, a kor történetírói mezőnyében való elhelyezést, valamint a kortárs értelmezések körüljárását. A legnehezebb a már említett, Szentkorona-eszméről szóló mű mondanivalójának, üzenetének rekonstrukciója és értékelése volt, ezért az erről szóló fejezet terjedelemben kiemelkedő a disszertációban, de a szerző külön részletezi az eddig kevésbé érintett gazdaságtörténeti munkásságot is. Mindezzel együtt értekezése érvelés egy historiográfiai látószög hasznossága, gyümölcsöző jellege mellett.

II. Felhasznált források, alkalmazott módszerek

A források közé tartoznak Eckhart Ferenc művei, tanulmányai, kisebb terjedelmű, eddig ismertetlen cikkei, valamint a vele készített interjúk (például a Pesti Napló hasábjain). Kortársainak (tanítványok, kollégák, barátok, vitapartnerek vagy egyenesen ellenfelek) tanulmányai, könyvei szintén megkerülhetetlen források ahhoz, hogy képet lehessen alkotni a nézetbeli különbségek, azonosságok mibenlétéről. Így a szerző forrásai közé tartoznak még Eckhart tanítványainak (Bónis György, Murarik Antal) írásai, a hasonló történeti témákkal (pl. a Szentkorona-eszme vagy a Habsburg gazdaságpolitika története) foglalkozó pályatársak (pl. Bartoniek Emma, Szekfü Gyula) értekezései. A korábbi szakirodalom gyakran csak Eckhart legfőbb munkáit, nagyobb visszhangot kiváltó tanulmányait elemezte. A szerző szerint az életmű egészének ismerete (beleértve a történész kisebb recenzióit, tanulmányait) szükséges ahhoz, hogy kellőképpen értelmezhetőek legyenek a „nagyobb” művek, hiszen néhány esetben Eckhart bővebben és nyíltabban fejt ki gondolatokat kisebb, kevésbé jelentősnek látszó cikkekben, mint a főbb művekben.

A disszertáns fontos módszertani elvnek tartja, hogy a historiográfia munka keretében ezekre az írásokra nem szakirodalomként tekint, amelyhez képest esetleg el szeretné dönteni, hogy kinek volt/van igaza az alkotmánytörténet részletkérdéseiben, az értékelés elsősorban a korabeli diskurzusokra vonatkozik. Michel Foucault francia filozófus/történész kidolgozott egy forrásértékelő „módszert”, ez pedig a dokumentum-monumentum kérdésén keresztül mutatkozott meg. Szerinte a történészek számára a dokumentum típusa a legfontosabb: azt kérdezik egy adott forrástól, hogy igazat mond-e, mennyire tanúskodik a múltról és arról az eseményről, amiről szól. Foucault elmélete szerint azt kellene inkább megnézni, milyen viszonyok hozták létre azt a bizonyos szöveget és milyen mögöttes hatalmi relációkra lehet ebből következtetni, kik hozzák szóba a különböző korszakokban a forrást és miért, tehát a forrást monumentumként kell elgondolni. A monumentum nincs kapcsolatban valamiféle valósággal, hanem az éppen fennálló hatalmi viszonyok sűrűsödnek össze benne, ez a felgyülemelés pedig egy olyan pillanat megörökítése egyben, amelyben a meglehetősen tágan értelmezett (amennyiben minden ember tényező benne) hatalom megmutatkozik. A disszertáció írója bevezetőjében módszerét historiográfiaiként határozta meg. A historiográfia is erősen koncentrál a diskurzusok elemzésére, az egyes történészek koncepciójának felderítésére, a történeti beszédmód belső logikájának megértésére. Egy történész nézeteire nézve a kortárs recepció, más szakmabeliekkel vagy esetleg szakmán kívüliekkel folytatott vitái rendkívül árulkodóak. Dolgozatában a szerző ezért a diskurzusra és Eckhart

történelemmel kapcsolatos koncepcióinak kibontására nagy hangsúlyt helyez. E diskurzuselemzés néhány tekintetben megfelel historiográfiai módszerének, van azonban egy döntő különbség is Foucault-hoz képest: számos, nyílt állásfoglaló értékelés olvasható az Eckhartról írt fejezetekben.

A felvetett problémák kidolgozásához alapvető forrásbázis Eckhart Ferencnek a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában* fennmaradt hagyatéka (levelezések, feljegyzések, önéletrajzok, fennmaradt kéziratok munkák). A hagyatéka nem csak a más tudósokkal fenntartott kapcsolatokról nyújthat információkat, de Eckhart nézeteinek alakulásáról, egy-egy mű keletkezéséről is adalékokat szolgáltat, amelyek jelentősen árnyalják a nyomtatott források (Eckhart publikációi) olvasatát. A kéziratok hagyatéka legnagyobb részét még nem kutatták módszeresen, pedig a különböző elméleti, bibliográfiai feljegyzések, el nem készült tanulmányok töredékei a történész infrastruktúrájába engedhetnek betekintést.

Mivel Eckhart kéziratok hagyatékában számos jogelméleti jegyzet van, ráadásul a Szentkorona-tan alapját képező organikus államtan történeti kialakulásával kapcsolatban külön mappát hagyott hátra az általa a témában olvasott és jegyzetelt szakirodalomból, ezért a szerző külön foglalkozik azzal, hogy a történész milyen szerzőket és hogyan olvasott. A munkamódszer itt abból áll, hogy az említett angol és német eszme- és jogtörténeti műveket Eckhart jegyzeteivel együtt, eredetiben olvassa, hiszen így leszűrhető, hogy a történész honnan és hogyan szerzett tudást pl. az új Szentkorona-koncepció kimunkálásához, vagy a gazdaságtörténeti művek megírásához, jóllehet hagyatéka ez utóbbi orientációjához jóval kevesebb iratot tartalmaz, mint a jogtörténeti olvasmányaihoz.

A korábbi szakirodalom perspektívájához és forráshasználatához képest a disszertáció írója kiterjesztette kutatásait az Eckhart Ferenc 1931-es jogtörténeti programjára érkezett, nehezebben elérhető publicisztikai reakciókra. Ezek kevésbé ismert, vagy nehezen fellelhető napilapok hasábjain olvashatók: pl. Milotay István és Pethő Sándor cikkei a Magyarországon, Bajcsy-Zsilinszky Endre írásai az Előőrben, s Eckhart Ferenc válaszai a legitimista Nemzeti Újságban. A publicisztika több, egyébként nem ismert írás elemzésére lehetőséget nyújtott, hiszen Eckharttal több alkalommal készült interjú aktuális, történetpolitikai kérdésekkel kapcsolatban.

Eckhart bécsi tartózkodása (a *Hofkammerarchiv* levéltárosaként vagy a *Bécsi Magyar Történeti Intézet* igazgatójaként) életének jelentős részét ölelte fel, ezért az értekezés írója az osztrák fővárosban több alkalommal végzett forrásfeltáró munkát. A *Bécsi Egyetemi Könyvtárban* újabb, friss szakirodalmat dolgozott fel a jogtörténet és a szellemi történet

kérdéséhez. Az *Institut für Österreichische Geschichtsforschung*ban magyar történészek osztrák tudósok számára írt leveleit kutatta. Az Institut könyvtárában rengeteg ismeretlen, jelzet nélküli anyag (levelezés) található, hiszen előfordult, hogy az intézet korábbi magyar tagjai (Károlyi Árpád, Eckhart Ferenc) később is tartották osztrák mestereikkel a kapcsolatot. A szerző Eckhart Ferencnek több olyan levelét is felkutatta, amelyek historiográfiai szempontból rendkívül hasznosnak bizonyultak. Oswald Redlichnek például egy levelében három oldalban ismerteti Szekfü Száműzött Rákóczi könyvével kapcsolatos vitáit és megpróbálja meggyőzni arról, hogy német nyelven is érdemes ismertetni a vitát az osztrák tudományos közönség számára. Hans Hirschnek pedig Murarik Antalt ajánlja bécsi kutatómunkára, ami a mester és tanítvány (Eckhart–Murarik) kapcsolat elemzéséhez lehet hasznos forrás. Az *Állami Levéltárban* (*Staatsarchiv*) Ludwig Bittner és Lothar Groß osztrák levéltárosok tudományos levelezését tekintette át (NL Bittner és NL Groß). A kutatás szempontjából szerencsés adottság, hogy egy-egy történész levelezése egy dobozban található összegyűjtve, így akár pár napi átnézés alatt eldőlhet, van-e bármilyen – a disszertáció írója számára – lényeges elem benne. Bittner hagyatékában Károlyi Árpádtól, Szekfü Gyulától, Eckhart Ferenctől és Győry Árpádtól olvasott leveleket, míg Groß Házy Jenővel és Károlyival folytatott korrespondenciát. Harold Steinacker leveleiben elvétve talált utalásokat magyar történészekre, így például Eckhartra vagy Domanovszky Sándorra: ezek az említések az osztrák-magyar történészi kapcsolatok elemzéséhez fontos adalékokat nyújthatnak.

III. Az eredmények tézisszerű felsorolása

Eckhart egy olyan történész-nemzedék tagja volt, amely a dualizmus idején kezdte pályafutását és hatása a két világháború közötti időszakban teljesedett ki igazán. A legjellemzőbb vonása ennek a nemzedéknek a politika- és eseménytörténettel való szembeszállás társadalomtörténeti és szellemtörténeti alapon, természetesen személyenként különböző témákkal és hangsúlyokkal. Ennek a törekvésnek rendkívül különböző eszközei lehettek, amelyek váltakozását/kombinálását Eckhart életműve rendkívül jól reprezentálja. Eckhartnál a társadalomtörténeti érdeklődés az életmű egyik leginkább folytonos eleme. Emellett végig tapasztalható nála a professzionális történész eszköztárának tisztelete (forráskutatás és forráskritika, forrásközlés, adatgyűjtés és ezek alapján tények rögzítése, amit az ezzel kapcsolatos irodalomban gyakran „pozitivizmus”-ként jelölnek) is, annál azonban jelentősen túllép a rokontudományokkal kooperáló, új forráscsoportokat bevonó, elemző jellegű társadalom- és gazdaságtörténet művelésével – jóllehet ez utóbbi törekvéseit, programpontjait nem egyszer tanítványai jobban, vagy módszertani elveket nyíltabban megfogalmazva teljesítették ki. A későbbi értékelésekben is gyakran felbukkanó „pozitivista” adatkutató pozíciója előnyös lehetett Eckhart számára akkor, amikor a szellemtörténetet meglehetősen máshogy értelmező közjogászokkal szemben kellett érvelni (vitapartnerei tévesen az időtlen közjogi magyar szellemet dicsőítő történetírást azonosították a szellemtörténettel, ezért ellenük az irányzat jelszavának hangoztatása hatástalannak bizonyult), vagy amikor a marxista kritikák idején a hatalom által fasisztának minősített szellemtörténettől való távolságot kellett demonstrálni. Eckhartot a disszertáció készítője azonban nem tartja „pozitivista” történésznek, és véleménye szerint a szellemtörténettől sem volt annyira idegen munkássága, mint azt később több kutató (pl. Degré Alajos) vélte. Az „adatokra” való gyakori hivatkozás magyarázható a hosszú levéltáros múlttal és azzal a személyiségbeli vonással, hogy Eckhart igyekezett óvatosan írni, mert tartott az esetleges kritikáktól – persze ez utóbbi törekvés nem mindig alakult számításai szerint. Szekfű Gyulának például többször írt ilyen jellegű dilemmáiról. Szekfűhöz, Angyalhoz vagy öccséhez (Eckhardt Sándor) képest Eckhart sokkal nehezkesebben írt, s talán ennek is köszönhető, hogy olyan nagy viták zajlanak/zajlottak műveinek dekódolása körül.

Eckhart kapcsolati hálója (legfőbb levelezőpartnerei) visszatükrözheti a leírtakat. A bécsi mentorok, Angyal Dávid és Károlyi Árpád a forráskritikát középpontba állító professzionális történetírás két jelentős magyar képviselője voltak, míg az újabb generáció tagjaiként Hajnal István, Mályusz Elemér a társadalom- és gazdaságtörténet művelői, Szekfű

Gyula és Eckhardt Sándor pedig a szellemtörténet iránt fogékony szerzők (bár Mályusz is komolyan foglalkozott szellemtörténettel, nem véletlen, hogy Eckhartot is el tudta igazítani a témában). A tanítványok közül Murarik Antal és Bónis György egyszerre társadalomtörténeti és szellemtörténeti programot képviseltek, utóbbinak 1947-ben megjelent műve teljesíti be a két irány összekapcsolását.

A disszertáció írója nem ért egyet azzal az értékeléssel, amely szerint Eckhart elsősorban „pozitivistá” volt és csak úgy nyúlt a szellemtörténet jelszávához, hogy az igazából nem teljesen felelt meg tudományos felfogásának, azaz nem gondolja úgy, hogy a történész esetében a szellemtörténet és a „pozitivizmus” szöges ellentétei voltak egymásnak, még ha maga a szellemtörténet jelszava, fogalmának jelentése ritkán fogalmazódott meg nyíltan a történész cikkeiben. A szellemtörténet több szempontból is beleillett Eckhart programjába és különösen 1931 és 1941 között hatott a történészre, jóllehet a szellemi, lelki tényezők állandó értelmező keretet, történelemformáló erőt jelentettek a történész számára. Az irányzat ismeretelméleti alapállása szerint az egyes korszakokat saját kontextusukból kell megérteni, ugyanis a jogeszmék folyton változtak, tartalmuk rendre kiegészült, átalakult – a társadalomtörténeti érdeklődés mellett ez nézet választotta el Eckhart szakmai felfogását közjogász vitapartnereitől. Az eseménytörténeti alapú politikatörténet alternatívájaként fellépő eszme- és kultúrtörténet, valamint az európai látásmód egyébként jellemző volt az Eckhart által olvasott szellemtörténészekre (Otto von Gierke, Hans Fehr, Fritz Kern) is. Eckhart a szellemtörténeten a különböző korszakok jogfelfogásának alakulását kutató és szintézisalkotásra (hiszen a jogeszme megnyilvánulhat intézményekben, gazdaságban, társadalomban stb.) is alkalmas irányzatot értett. A Szentkorona-eszméről írt munkája tehát nem csak egy jogeszméről szól (bár értelmezhető eszmetörténeti munkának is), hanem az egyes korszakok társadalma, gazdasági viszonyai is szerepet kaptak benne, ugyanis alapvetően meghatározta a korona fogalmának tartalmát az, hogy éppen milyen alkotmányos, társadalmi tényezőket foglalt magában a király mellett (pl. mikor kerültek bele a köznemesek). A könyv kéziratos változatát a disszertáns összevetette a nyomtatott verzióval, ennek köszönhetően talált néhány olyan részletet a kéziratban, ami a nyomtatásba nem került bele, így pl. egy nyilasok koronafelfogásáról szóló szövegrész lényeges bizonyos szempontból. Eckhart elutasított ez irányzat ideológiáját, hiszen a középkori Szentkorona-tagság nincs tekintettel az etnikai/faji háttérre.

A Timon Ákos ismert osztrák ellenfelével, Harold Steinackerrel való eszmei „rokonítások” az életmű értelmezésének zsákutcait jelentik az Eckhart-ról szóló szakirodalomban. Két különböző korszakban két, egyébként eltérő politikai nézeteket valló

személynek (Sarlós Márton, Nagy Miklós) is az volt a célja vele, hogy Eckhart tudományos működésének súlyát kisebbítse azáltal, hogy egyszerűen egy Steinacker-másolatnak írták le a magyar jogtörténész programtanulmányát (1931). Steinackernek később saját koncepciójának igazolását jelentette Sarlós Márton Eckhartról és a róla adott értékelése (e szerint Steinacker tudományosabb lenne, mint Eckhart), valamint megerősítette abban, hogy ő képviselte/képviseli az igazi tudományos álláspontot a magyar alkotmánytörténettel kapcsolatban. Természetesen Steinacker tanulmánya több más külföldi Timon-kritikus mellett kifejezetten jól jött Eckhartnak kritikája kidolgozásához (ráadásul az osztrák történész kifogásaival szemmel láthatóan azonosult is), de semmiképp nem jelentett komoly „szellemi importot”.

Milyen újdonságai voltak még az „Eckhart-iskolának”? A királyok nem idealizált személyekként jelentek meg műveiben, hanem a királyságot, mint tisztséget, intézményt, adminisztrációs központot értelmezte. Nem az alkotmány és jog történelem feletti, törvények szövegéből leszűrt, permanens esszenciáját kereste, hanem működése közben mutatta be, ami aprólékos oklevélkutatást igényelt. Jelentősen relativizálta az alkotmánytörténet és az alkotmány jelentőségét, amennyiben a „központ” helyett/mellett széles perspektívában ábrázolta a különböző intézményeket (Eckhartnál ez pl. a „népi” jog gyűjtésének programjában, vagy a hiteleshelyek kutatásában mutatkozott meg). A politikai eseménytörténettel éles ellentétben, a társadalom- és gazdasági, valamint eszmei tényezők vizsgálata szintén az elemző és fogalmakkal dolgozó történetírás alapjaihoz tartozott.

Rátérve a Timon és Eckhart közötti ellentétekre, elmondható, hogy egy világ választotta őket el egymástól. Nem véletlen, hogy a két világháború között azok, akik új alapon közelítették meg a jogtörténetet, a Timonhoz köthető gondolatokkal (a Szentkoronatan időtlenítése, hungarocentrikus szemlélet) való tudományos vitát elsőrangú feladatnak tekintették. Timon már a saját korában sem volt időszerű, hiszen elődjéhez, a jogtörténész Hajnik Imréhez képest egyértelműen visszalépés az ő tevékenysége, valamint vele szemben alternatívát jelentett a dualizmus idején nem csupán a Szekfü és Eckhart által oly nagyra értékelt Tagányi Károly, valamint a vele vitázó Erdélyi László, hanem a régebbi nemzedék képviselői (Angyal Dávid, Fraknoi Vilmos, Károlyi Árpád, Marczali Henrik) is. További adalék Timon megítéléséhez, hogy az Eckharttal vitázó kritikusok (Egyed István, Kérészy Zoltán, Molnár Kálmán, Nagy Miklós, Tomcsányi Móric) egy tömbként az ő érveivel, szemléletével vonultak fel az új alkotmány- és jogtörténet ellen. Eckhart fellépése egy minőségileg jobb alkotmány- és jogtörténet kibontakozását eredményezte, amennyiben európai kontextusban, szellem- és társadalomtörténeti alapon értelmezte újjá a vitás

kérdéseket. Persze nem mindegy, milyen Szentkorona-eszmét állított a Szentkorona-tan helyébe. Eckhartról írva, intencióinak megfelelően mindenképpen különbséget kell tenni az Szentkorona-eszme és a Szentkorona-tan kifejezések között, különben jelentősen megnehezül a történész nézeteinek értelmezése. Eckhart 1941-es művében nem cáfolta azt, hogy történetileg létezik egy idő és tér szerint változó tartalmú Szentkorona-eszme, amelynek része az organikus államtan (a király és nemzet megosztott közhatalmát hirdető Szentkorona-tan). A *szentkorona-eszme* című könyvnek azonban volt egy olyan következtetése, hogy Werbőczy organikus koronatságról szóló elmélete saját korában marginális szerepet töltött be (ráadásul nem is a megosztott közhatalomról szól), így nem véletlen, hogy amikor Eckhart később megnyilvánult a témában, egy utólagos módosításként már került annak Szentkorona-tanként való címkézését. Ugyanakkor a Szentkorona-eszméjének legfőbb tartalmát (mint az állami integritás szimbólumát, ami akár a modern állam helyetteseként is funkcionál) később, egy román történésszel vitázva is vállalta, így a nemzeti szempontok nem szorultak teljesen háttérbe nála.

Eckhart gazdaságtörténeti tevékenysége nem volt iskolateremtő, de a történész járatos volt korának közgazdasági és gazdaságtörténeti irodalmában, valamint két meghatározó munkája is született ilyen témában. Bár a politikatörténet ellenében pozicionálta 1922-ben megjelent művét, abban nem jelentéktelen a politika hatása és ez részben megfelelt a gazdasággal kapcsolatos nézeteinek is, amennyiben az állam szerepét meghatározónak tartotta a gazdasági modernizációban. Sokat épített Werner Sombart kapitalizmus-értelmezésére, de nem fogadta azt el teljesen (pl. a kapitalizmus káros vonásai nála nem jelentek meg), ugyanis Eckhart számára a modernizáció a saját korában még elérendő cél volt a magyar társadalom elmaradottnak ítélt állapota miatt. Otto Hintze intézettörténeti iskolája meghatározó volt a gazdaságtörténeti (és egyébként a jogtörténeti) megközelítése szempontjából, amennyiben Eckhartnál a gazdaság egyik fő alakítói az intézmények voltak.

A historikus kifejtett gondolatai magyar gazdaság- és társadalomtörténettel kapcsolatban nagy hatást gyakoroltak a kortársakra és a későbbi vitákra is, egyfajta (nem mindig egyértelműen definiált, de nem a későbbi, marxista értelemben vett) elkanyarodás-elméletet fejtett ki ilyen tárgyú könyveiben és tanulmányaiban. Gazdaságtörténet-írás terén a „virágkor” az 1945 utáni időszak helyett 1945 előtt volt Eckhart számára, amit az 1908-ban, 1922-ben és 1941-ben megjelent gazdaságtörténeti monográfiái fémjeleznek. A marxista történetírás egyes képviselői (Andics Erzsébet, Pach Zsigmond Pál, Révai József) hasonlóan értékelték a Habsburg gazdaságpolitikát („gyarmatosítás”), a hangsúlyokat azonban áthelyezték és a gyarmatosítás fogalmának időbeli és jelentésbeli kiterjesztésével átalakították

az eckharti koncepciót. Posztumusz megjelent monográfiája (1958) egyáltalán nem mérhető fontosságában a korábbi gazdaságtörténeti munkáihoz.

Amellett, hogy témáit európai kontextusban dolgozta ki, Eckhart művei nemzeti alapúak voltak, amit szintén figyelembe kell venni. Az egyetemen tartott jogtörténeti előadásaiban az általános helyett a nemzetit ruházta fel pozitív töltővel. Az újabb historiográfiai kutatások („*Writing the Nation*” sorozat) szerint a nemzeti narratíva legalább a 20. század második feléig a mesterelbeszélés pozíciójában volt a történetíráson belül. A történészek tudományos tevékenység gyakorlása mellett egyszerre voltak a nemzeti identitás formálói is: tudományos presztízsüket még növelte is ilyen szempontú közéleti szerepvállalásuk. Eckhart ebből a szemszögből nézve is reprezentatív életművet hagyott maga mögött. Cáfolta Timon történetietlen Szentkorona-tanát, ugyanakkor egy másik, nemzeti szempontból lényeges eszmét ültetett a helyébe, amely bár nemzetek felettiséget hirdetett, a Szent Korona alattvalói Eckhartnál mégis a magyar koronának tartoznak hűséggel már a középkor végétől kezdve. A Habsburgok gazdaságpolitikájával kapcsolatos írásait tudományos megfontolások mellett nemzeti sorskérdések magyarázatának szándéka is vezérelte. Magyarország Nyugathoz képest való elmaradottságának, modernizációjának, a kapitalizmus kialakulásának ezért különleges hordereje volt Eckhart történeteiben. Az osztályfogalmakat számos kortársához hasonlóan etnikai tartalommal töltötte meg, ami a német, örmény, görög és zsidó polgárok, kereskedők fogalmaiban figyelhető meg. Származásuk, idegenségük mutatója és részben okozója a felemás kapitalista fejlődésnek. Természetesen a „*Writing the Nation*” által rajzolt kép általánosabb jellegű (ilyen szempontból inkább viszonyítási alap), hiszen a közélet (egy része) nem mindig lelkesedett Eckhart nézeteiért, annak ellenére sem, hogy nemzeti történetet írt.

IV. Az értekezés tárgyában megjelent publikációk

Ismertetések:

Törő László Dávid: Szellemtörténet és jogtörténet Fritz Kern munkásságában. Klió 26 (1), 95-100., 2017. (Ismertetett mű: Johannes Liebrecht. -Fritz Kern und das gute alte Recht. Geistesgeschichte als neuer Zugang für die Mediävistik. /Frankfurt Am Main: Klostermann, 2016. -161 p.)

Törő László Dávid: A történetírás szerepvállalásai az európai határvitákban. Klió 25 (4), 91-95., 2016. (Ismertetett mű: Tibor Frank, Frank Hadler (eds.). -Disputed Territories and Shared Pasts. Overlapping National Histories in Modern Europe /Basingstoke: Palgrave Macmillan Ltd, 2011. -430 p. -)

Tanulmányok:

Törő László Dávid: Az "Eckhart-vita": Eckhart Ferenc 1931-es programtanulmányának kortárs visszhangja. Aetas 31 (4), 57-77., 2016.

Törő László Dávid: Der Streit zwischen Harold Steinacker und Ákos Timon. In: Publikationen aus dem Archiv der Universität Graz Bd. 45. / (Hg.) Alois Kernbauer, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, 111-121, 2016.

Törő László Dávid: "Több szellemtörténetet a jogtörténetbe!": Eckhart Ferenc törekvései a jog- és alkotmánytörténet modernizálására (1931-1941). Századok 150 (6), 1407-1450., 2016.

Törő László Dávid: Eckhart Ferenc és Harold Steinacker - rokonítási kísérletek. Jogtörténeti Szemle 2014 (3), 38-45., 2016.

Törő László Dávid: Harold Steinacker és Timon Ákos vitája a magyar alkotmánytörténetről. Valóság 58 (1), 30-41., 2015.

V. Az értekezés tárgyában tartott konferencia-előadások

„Kleine Differenzen” zwischen Harold Steinacker und Ákos Timon über die ungarische Verfassungsgeschichte. Elhangzott 2015. szeptember 5-én. Zentraleuropa und das Konfliktpotential der kleinen Differenzen. Jahrestagung des Literatur- und Kulturwissenschaftlichen Komitees der Österreichischen und der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Bécs, 2015. szeptember 3-5. (németül)

Eckhart Ferenc 1931-es vitája a magyar alkotmánytörténetről. Elhangzott 2015. május 7-én. A Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégium tavaszi hallgatói konferenciája. Debrecen, DAB Székház 2015. május 7-8. (magyarul)

Der Streit zwischen Harold Steinacker und Ákos Timon über die ungarische Verfassungsgeschichte. Historische Wissenschaftsforschung – Universitäten im gesellschaftlichen Kontext Internalistische Wissenschaftsgeschichte Disziplinen- und Institutionengeschichte. Ausztria, Graz, Karl-Franzens-Universität. Elhangzott 2015. április 15-én (németül).

Történetírói viták a szentkorona-tanról, különös tekintettel a dualizmus idejére. A Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégium tavaszi hallgatói konferenciája. Debrecen, DAB Székház 2014. május 2-3. (magyarul)

Harold Steinacker és Timon Ákos vitája. A Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégium őszi hallgatói konferenciája. Debrecen, DAB Székház 2013. november 16-17. (magyarul)

Osztrák-magyar történetíró viták a dualizmus idején. A Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégium tavaszi hallgatói konferenciája. Debrecen, DAB Székház 2013. május 2-3. (magyarul)

Nyilvántartási szám: DEENK/138/2017.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Törő László Dávid
Neptun kód: A17KGO
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10054431

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (1)

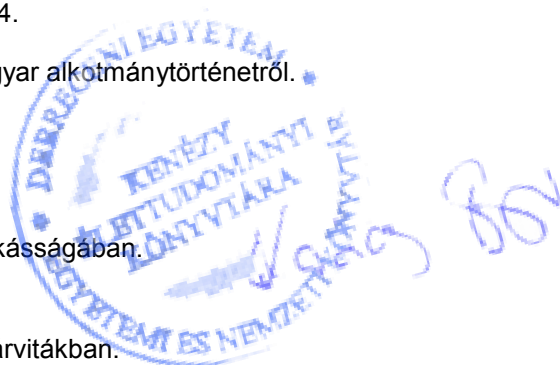
1. **Törő, L. D.:** Der Streit zwischen Harold Steinacker und Ákos Timon.
In: Wissenschafts- und Universitätsforschung am Archiv : Beiträge anlässlich des Österreichischen Universitätsarchivkolloquiums, 14. und 15. April 2015, zu den Fragen: Historische Wissenschaftsforschung, Universitäten im gesellschaftlichen Kontext, Internalistische Wissenschaftsgeschichte, Disziplinen- und Institutionengeschichte / Hg. von Alois Kernbauer, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, 111-121, 2016, (Publikationen aus dem Archiv der Universität Graz ; 45.) ISBN: 9783201020169

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

2. **Törő, L. D.:** "Több szellemtörténetet a jogtörténetbe!": Eckhart Ferenc törekvései a jog- és alkotmánytörténet modernizálására (1931-1941).
Századok. 150 (6), 1407-1450, 2016. ISSN: 0039-8098.
3. **Törő, L. D.:** Az "Eckhart-vita": Eckhart Ferenc 1931-es programtanulmányának kortárs visszhangja.
Aetas. 31 (4), 57-77, 2016. ISSN: 0237-7934.
4. **Törő, L. D.:** Eckhart Ferenc és Harold Steinacker - rokonítási kísérletek.
Jogtört. Szle. 2014 (3), 38-45, 2016. ISSN: 0237-7284.
5. **Törő, L. D.:** Harold Steinacker és Timon Ákos vitája a magyar alkotmánytörténetről.
Valóság. 58 (1), 30-41, 2015. ISSN: 0324-7228.

Egyéb folyóiratközlemények (2)

6. **Törő, L. D.:** Szellemtörténet és jogtörténet Fritz Kern munkásságában.
Klió. 26 (1), 95-100, 2017. ISSN: 1216-2965.
7. **Törő, L. D.:** A történetírás szerepvállalásai az európai határvitákban.
Klió. 25 (4), 91-95, 2016. ISSN: 1216-2965.

További közlemények

Idegen nyelvű, hazai könyvek (1)

8. Szerk. Erős, V., Káli, R., **Törő, L. D.**, Kavecsánszki, M.: Approaches to Historiography. Kapitális Ltd., Debrecen, 231 p., 2016, (Ethnographica et Folkloristica Carpathica, ISSN 0139-0600 ; 19.) ISBN: 9789634739517

Magyar nyelvű könyvrészletek (3)

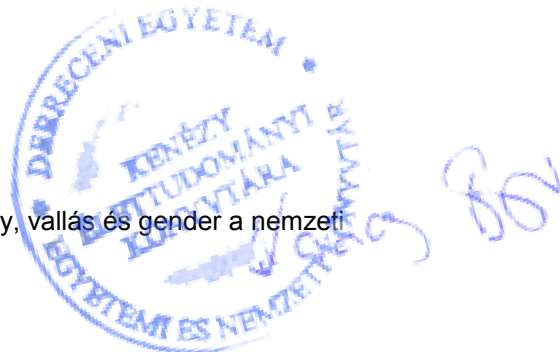
9. **Törő, L. D.**: Az első világháború képe a két világháború közötti tankönyvekben Magyarországon.
In: Háború és béke : Az I. világháború (1914-1918). Szerk.: Böröndi Lajos, Deák Ernő, Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége, Wien, 174-188, 2015.
ISBN: 9783950315219
10. **Törő, L. D.**: Az első világháború ábrázolása és a nemzet narratívák mechanizmusai az 1945 előtti magyar középiskolai tankönyvekben.
In: A "Nagy Háború" és emlékezete. Szerk.: Püski Levente, Kerepeszki Róbert, Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 253-264, 2015, (Speculum historiae Debreceniense, ISSN 2060-9213 ; 22.) ISBN: 9789634738855
11. **Törő, L. D.**: Michel Foucault és a magyar történetírás: Interjú Klaniczay Gáborral.
In: "A historiográfia műhelyében." : Tanulmányok a 2010. november 25-én Debrecenben tartott historiográfiai konferencia anyagából : A "Történeti tanulmányok" című időszaki kiadvány 19. kötete. Szerk.: Velkey Ferenc, Erős Vilmos, Debreceni Egyetem, Debrecen, 165-184, 2012, (Acta Universitatis Debreceniensis. Series historica, ISSN 1786-9846 ; 63.)

Magyar nyelvű közlemények hazai folyóiratban (3)

12. **Törő, L. D.**: Klaniczay Gábor Foucault-recepciója.
Juvenilia. 5, 383-389, 2013. ISSN: 1788-6848.
13. **Törő, L. D.**: Klaniczay Gábor Foucault-recepciója.
Szakkoll. tanulm. (Hatvani István Szakkoll. DE TEK). 1, 128-135, 2012. ISSN: 2063-6059.
14. **Törő, L. D.**: Michel Foucault a magyar történetírásban.
Hallg. Műtánulm. 1, 9-21, 2012. ISSN: 2063-6024.

Egyéb folyóiratközlemények (9)

15. Káli, R., **Törő, L. D.**: A nemzet és kihívói: etnicitás, osztály, vallás és gender a nemzeti történelmekben. 1. rész.
Klió. 24 (1), 28-34, 2015. ISSN: 1216-2965.

16. Káli, R., **Törő, L. D.**: A nemzet és kihívói: etnicitás, osztály, vallás és gender a nemzeti történelmekben. 2. rész.
Klió. 24 (2), 3-10, 2015. ISSN: 1216-2965.
17. Káli, R., **Törő, L. D.**: A nemzet és kihívói.
Aetas. 29 (4), 222-226, 2014. ISSN: 0237-7934.
18. **Törő, L. D.**: Az információs forradalmak kulturális előzményei.
Világtörténet. 36 (1), 175-177, 2014. ISSN: 0083-6265.
19. Erős, V., **Törő, L. D.**: Lajos Thallóczy, Der Historiker und Politiker Hrsg. Dzevad Juzbasic - Ress Imre. 1. Auflage, Sarajevo-Budapest 2010. 262 o. Thallóczy Lajos, a történész és politikus.
Századok. 148 (3), 813-816, 2014. ISSN: 0039-8098.
20. **Törő, L. D.**: Thallóczy Lajos a történész és politikus.
Klió. 23 (1), 11-13, 2014. ISSN: 1216-2965.
21. **Törő, L. D.**: Arany(fog) aratás a treblinkai tábor helyén.
Klió. 22 (1), 110-113, 2013. ISSN: 1216-2965.
22. Tollebeek, J., ford. **Törő, L. D.**: Exegi Monumentum: A nemzeti történelem nagy szintézisei.
Aetas. 28 (3), 197-217, 2013. ISSN: 0237-7934.
23. **Törő, L. D.**: A történelem decentralizálása: helyi történetek és kultúrák találkozása egy globális világban.
Klió. 21 (2), 13-15, 2012. ISSN: 1216-2965.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2017.05.17.

